

Зооверби у српском језику (творбено-семантичка анализа)

Милица Љ. Стојановић

Српски језик : студије српске и словенске, Vol. 27 (2022) No. 1

Article 27 (p. 499–523)

<https://doi.org/10.18485/sj.2022.27.1.27>

811.161.1'373.611

811.163.41'367.625'37

811.163.41'373.22:59

<https://doi.org/10.18485/sj.2022.27.1.27>

МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ*

Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад

Примљен: 15.10.2021.

Прихваћен: 22.12.2021.

ЗООВЕРБИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (творбено-семантичка анализа)**

У раду ћемо се бавити лексичко-семантичком и творбеном анализом, као и функционално-стилским статусом глагола српског језика којима је мотивна реч зооним. Користећи се компоненцијалном анализом и анализом лексикографских дефиниција показаћемо који се зооними најчешће јављају као мотивне речи у творби глагола и које се семе из назива животиња преносе у семантички садржај изведених глагола, као и који су лексички и творбени механизми одговорни за то.

Кључне речи: зооним, зооверб, глагол, сема, компоненцијална анализа, семантика.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Предмет овог истраживања је семантичка и творбена анализа глагола изведених од назива животиња у савременом српском језику. Посматраћемо зоониме¹ као базу за творбу глагола, односно њихову способност да учествују

* milica.stojanovic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

¹ Иако се у литератури истиче једнозначност као важна особина термина, приликом употребе термина зооним треба упутити на могућност његове двоструке интерпретације. Овај термин може функционисати на две термилошке равни – као апелатив, тј. номенклатурни назив за припаднике одређене врсте животиња, и као део ономастичког терминосистема, односно, оним, властито име (в. Шћепановић 1996: 2002). У овом раду термин зооним користимо као апелатив у значењу назива животињских врста. Користићемо и описну конструкцију – назив животиње.

у творби глагола и, у том смислу, наш циљ је да утврдимо које се семе из значењске структуре лексема којима се именују животиње активирају приликом формирања глагола изведених од ових лексема и који су лексички и творбени механизми одговорни за то. У даљем тексту рада овако добијене глаголе ћемо називати зоовербима². Узећемо у обзир и функционално-стилски статус посматраних лексема. Анализа је рађена на материјалу лексичких јединица сакупљених из дескриптивних речника српског језика (РСАНУ, РМС, РСЈ). Приликом истраживања користићемо се компоненцијалном анализом и анализом речничких дефиниција. Истраживање ће показати који се зооними јављају као најпродуктивнија база за настанак глагола овог типа и да ли се и у којој мери истичу стварне особине животиње или особине које им је човек приписао.

Лексичке јединице из групе назива животиња у српском језику прилично су добро проучене. О зоонимима, секундарним значењима зоонима и њиховом семантичком потенцијалу, културолошким стереотипима везаним за одређене животиње и њиховом упоредном проучавању у два или више језика, има више радова у домаћој лингвистичкој литератури (Новокмет 2020³; Ранђеловић 2012; Ристивојевић Рајковић 2008; Легурска/Бечева 2005; Штасни 2011; Марјановић 2012 итд.).

О глаголима изведеним од зоонима постоје истраживања на материјалу руског и енглеског језика, као и један контрастивни рад који се бави поређењем стања у руском и српском језику.

Полазећи од универзалне хипотезе да се људи концептуализују као животиње и формуле људи су животиње, Уве-Пантер и Л. Торнбург (2012) наводе да се различите контекстуално-референтне употребе назива животиње за човека (*You pig!*) могу конвертовати у глаголе сличне семантичке садржине, нпр. *John pigged out at the party*. Понашање животиње метонимијски се повезује са називом животиње, назив животиње постаје назив понашања, а онда се метафорично преноси на човека, уз помоћ метафоре људи су животиње, односно животињско понашање је људско понашање. Ова метонимијска веза се базира на формули ЦЕЛИНА – ДЕО, где се под целином подразумева целокупни модел перцепције животиње, не само њено понашање, већ и станиште, исхрана итд., а онда се из тог модела користи само један аспект, нпр. понашање, да би се пренео на глагол специфичног значења. Описани процес је олакшан морфолошким карактеристикама енглеског језика у коме је облички флексија слабо заступљена. Метонимијски пренос се дешава у оквиру исте лексеме која је захваћена конверзијом из именице у глагол (*rat – to rat out*). У раду Уве-Пантера и Торнбургове о глаголима који су конверзијом добијени

² Термин је преузет из Тошовић (2002).

³ У овој монографској публикацији наведен је опсежан списак литературе која се бави темом зоонимских назива и њиховом анализом са различитих аспеката.

од назива животиња (типа *rat* 'пацов' – *to rat out* 'оцинкарити некога') метонимијски се мотивише веза између онога што они називају „негативни модел пацова”, у који спадају сви негативни аспекти перцепције пацова у култури (њихово станиште, преносиоци су болести, насилно понашање и сл.), до глагола *rat out*, где је искоришћена само једна од тих особина да би и сам глагол добио негативну конотацију, дакле метонимијска веза је заснована на формули ЦЕЛИНА (цео културни модел) – ДЕО (један аспект понашања).

Зооморфним глаголима (рус. зооморфические глаголы) у енглеском језику бави се О. С. Брагарник-Станкевич (2014а)⁴. Она наводи да су то јединице секундарне номинације које функционишу на посебном изражајно-емоционалном фону и даје њихову лексичко-семантичку поделу. Бавила се и проучавањем зоонима у саставу руских глагола (Брагарник-Станкевич 2014б).

Десупстантивним глаголима мотивисаним називима животиња на материјалу руског и српског језика посвећен је рад Ј. Лепојевић (2021). Ауторка уводи термин „зооглагол” за глаголе мотивисане именицама са значењем животиње. Осим што пореди зооглаголе руског и српског језика на творбеном нивоу, разматрајући творбене поступке и творбена средства, ауторка анализира и њихове лексичко-семантичке карактеристике, те их по томе дели на неколико група. Примећује да су зооглаголи у руском језику семантички разуђенији и да образују шест група, док у српском језику издваја свега три групе – глаголи који означавају рађање младунаца (*ис*)*козити се*, *испилити се*), *ојарити се*) итд., глаголи који се примарно употребљавају у фигуративном значењу *коњосати*, (*на*)*магарчитити*, *мајмунисати* итд. и глаголи који су оријентисани на имитирање физичке карактеристике животиње *змијугати*, *крмачити*, *усвињити се*). За руски лексички систем карактеристичне су још и групе глагола које означавају лов на животиње, професију у вези с неком животињом и значење лишити/ослободити некога или нешто неке животиње. Ова поредбена анализа показује да између руског и српског језика када су у питању зооглаголи постоје одређене творбено-семантичке подударности, али и потпуна размимоилажења.

⁴ Иста ауторка, О. С. Брагарник-Станкевич, у више својих радова бавила се изучавањем повезаности језика и животињског света на материјалу из руског језика. Она користи термин бестијални глаголи према Бацевич – Космеда (1997) и прихвата семантичку поделу глагола наведену у тој књизи. Под бестијалним глаголима подразумевају се они код којих је агенс животиња, те је глагол *летети* бестијалан уколико се односи на птицу, а квазибестијалан уколико се односи на човека који користи авион. Глаголи из наше грађе спадају у бестијалне само оним делом који се односи на долазак младунаца на свет, јер је за наше глаголе кључан творбени моменат, односно чињеница да зооним представља мотивну реч.

В. А. Фролова (2003) бави се фаунонимима, а под тим термином подразумева све језичке јединице које у примарној номинацији означавају појаве из животињског света, процесе и појаве у вези са животињама, а то су, између осталог, називи самих животиња, њихова својства и карактеристике, особине сличне осталим живим организмима (храњење, дисање, размножавање итд.).

Б. Тошовић (2002), у раду чија је тема творба глагола од именица, као једну од посебно интересантних група издваја глаголе мотивисане називима животиња и назива их зоовербима. За ову групу глагола наводи да је по броју јединица релативно стабилна и да је више подложна смањењу него проширивању. Аутор издваја партитивне зоовербе који изражавају радњу везану за део животињског тела (*копитати се, перјати се, крилити*) и интегралне зоовербе, где би спадали и глаголи који улазе у нашу грађу, и које семантички разлаже на следећа значења а) родити младунче (*ојагњити се, окозити се* и сл.; б) пренесено значење – негативно емоционално стање човека слично некој карактеристици животиње (*мајмунисати, папагајисати, омагарчити се*); ц) пренесено значење – позитивно деловање на човека (*соколити*); д) пренесено значење 'бити сличан датој животињи' (*змијугати*); е) понашати се као дата животиња (*обадати се*); ф) бити инфициран датом животињом (*ометиљавити се, црвољити, црвочити, омушчавити, урвати се*); г) имати занимање, професију везану за дату животињу (ловити, узгајати и сл.) (*пчеларити, птичарити, рибарити, жабарити*).

Прегледајући речнике пронашли смо преко 140 интегралних зооверба које смо подвргли семантичкој подели. Наша подела ослања се на поделу представљену у Тошовић 2002, али уз извесне корекције и допуне. Сваку од група даље смо анализирали и нагласили њихове семантичке специфичности. Издвојили смо следеће групе глагола:

1. глаголи који означавају доношење младунаца на свет (*ојагњити, омацити* итд.);
2. глаголи мотивисани кретањем животиње (*змијугати, лептирати* итд.);
3. глаголи мотивисани понашањем или особинама животиње (*бумбарати, гуштерати се* итд.);
4. глаголи мотивисани ставом према животињи (*магарчити, лисовати* итд.);
5. глаголи који означавају да је човек, животиња или предмет инфициран, нападнут мотивном животињом (*завашљивити, измољчати* итд.);
6. глаголи који означавају да је некоме занимање, професија везана за дату животињу (*овчарити, пчеларити* итд.);
7. глаголи који значе играти игре чији су називи мотивисани називом за неку животињу (*зечати, кобиличати* итд.).

У даљем тексту представићемо сваку од наведених група.

2. ГЛАГОЛИ КОЈИ ОЗНАЧАВАЈУ ДОНОШЕЊЕ МЛАДУНАЦА НА СВЕТ

Глаголи који означавају доношење младунаца на свет изведени су од назива младунаца: (о)телити (се), нателити, истелити (се), (о)јагњити (се)⁵, зајагњити, објагњити, (о)јарити (се), изјаривати се, (о)итенити, куцити се, обизити⁶, испилити, опилити, (о)гурити⁷, крмити (се), напрасити, (о)прасити се, (о)ждребити (се), иждребити (се), наждребити или ређе од назива женке животиње (о)мацити (се), измацити (се), (о)козити (се), накозити. Ови глаголи обично имају две семантичке реализације: „донети/доносити младунче на свет (о женки животиње)” и „доћи/долазити на свет (о младунчету животиње)”, али могу значити и „помагати женкама животиња при млађењу” (јагњити). Секундарно ови глаголи могу се односити и на доношење деце на свет и садржавати различиту конотацију, неутралну или позитивну. Највиши степен пејоративности у секундарном значењу које се односи на људе остварују глаголи који се односе на псе *изнакучити* и *наитенити*, вероватно у садејству са изразом „има их ко кусих паса”, док глагол *опилити (се)*, изведен од именице пиле, која има позитивну експресивну тоналност, није пејоративан (в. Стојановић 2013: 145).

Пренесено, ови глаголи често значе „(на)мучити се, преморити се радећи нешто тешко, напорно” (*отелити се, окозити се, искозити се*), као и „начекати се, осећати досаду” (*ојарити се, телити се*), што нам говори о томе да се млађење животиња концептуализује као напоран, мучан и дуготрајан процес.

Употреба префикса код ових глагола спецификује значење у одређеном правцу (в. т. 9). Треба истаћи да је лексички обележено само млађење домаћих животиња, оних који су човеку искуствено најближе, које су у његовом непосредном окружењу и имају значајну улогу у домаћинству, док се за остале животиње, најчешће сисаре, користи хипероним – *котити се*⁸.

3. ГЛАГОЛИ МОТИВИСАНИ КРЕТАЊЕМ ЖИВОТИЊА

Друга група глагола мотивисана је кретањем животиња. Кретање је једна од најважнијих категорија живих бића (осим биљака) и једна од најважнијих категорија у језику⁹. Начин кретања животиње веома је упечатљива особина

⁵ РСАНУ бележи и покрајинске облике *бјагњити* и *бљагњити*, као и облик *јањити*.

⁶ Од бизе 'штене' (РСАНУ).

⁷ Од гуре 'прасе, прасенце' (РСАНУ).

⁸ Изузетак је глагол *кунити се* 'доносити на свет младунче (о куни)', који наводи РСАНУ, позивајући се на ловачки речник.

⁹ О важности семе 'покрет' за индуковање нових значења и мишљењима у вези с тим в. Миланов 2021.

која мотивише творбу нових речи. Обично се тако изведен глагол односи на човека, али може и на неки други ентитет (река, поток, пруга, плетенице) са којим се уочи сличност, нпр. *змијугати*, *змијуљати* „кретати се вијугаво, као змија, вијугати, кривудати” и деривати ових глагола у деминутивном значењу *змијулити* и почетни глагол *змијујугати* (*се*). Живо кретање, скакутање је карактеристика веверице (*веверити*), али се за живо кретање, поигравање очију користи глагол *вижлати*. Пентрање, верање доводи се у везу с јарцем (*јарчити се*), хитре, полетне особе се пореде с ластавицом (*ластавити*). Облетање лептира око цвећа или око светла мотивисало је глагол *лептирити* „облетати, обигравати око некога” уз додатну сему ’улагујући се, молећи, ласкајући’. *Мравињати* „кретати се слично мравима” још може значити и „изазивати лак надражај коже”, а у том значењу се појављује и глагол *мравити*. Кретање гуштера мотивисало је значење *гуштерати* „извијати се, увијати се као гуштер”, али и „кретати се без икаквог циља и правца, шетати кроз град без обавеза уз избјегавање сваке ’смор појаве’”¹⁰. Карактеристичан ход кљувета, климање и повођење у ходу мотивисали су глагол *кљувати*, док глагол *кљусити* значи „бесциљно где стајати, дреждати”. С творбене стране, као једина сложеница у грађи, издваја се глагол *бубалазити* „бауљати”.

Дакле, за ову групу глагола важне су диференцијалне семе којима се издвајају различити типови кретања – вијугање, скакутање, кретање без циља, облетање око неког ентитета, увијање, климање и повођење у ходу и сл. За семантички садржај глагола важно је само оно што се односи на карактеристично кретање животиње и представља дистинктивна и упечатљива обележја животиња приликом кретања. Овај закључак је у складу са оним што С. Новокмет наводи за мотивацију секундарних значења зоонима која се односе на материјалне реалије, а то је да се прототипично животињско кретање, ходање или трчање, не активира у мотивацији ниједног секундарног значења, већ да је у мотивацији секундарних значења заступљеније кретање „које представља доминантно дистинктивно обележје изворног денотата или нарочито уочљиву карактеристику кретања, а то је скакање код *скакавица* и *жабе*, односно летење код *змаја/але...*” (Новокмет 2020: 97).

¹⁰ Преузето са сатиричног сајта Вукајлија (<https://vukajlija.com/gusterati>, приступљено 3. 12. 2020).

4. ГЛАГОЛИ МОТИВИСАНИ ПОНАШАЊЕМ ИЛИ ОСОБИНАМА ЖИВОТИЊЕ

Групу глагола мотивисаних понашањем или особинама животиње чини мали број глагола мотивисаних реалним, јасно уочљивим понашањем животиње¹¹ које се затим метафорички транспонује на понашање човека. Глагол *гуштерати*¹² споменули смо у претходној групи, али типично понашање гуштера је и скупљање топлоте и мировање на осунчаном месту, што је мотивисало значење „излагати тело сунцу, сунчати се”. Подражавање, имитирање, опонашање је карактеристика мајмуна, те се глагол *мајмунисати* може користити да означи такво понашање. Будући да папагаји могу да науче да опонашају неке речи и стално их понављају то је мотивисало настанак глагола *папагајисати*. Особина коња да се отима, туче, шутира огледа се у глаголу *коњосати се* „тући се, ударати се јакко, снажно као коњи”.

Семантичка компонента која мотивише настанак глагола може бити и звук који животиња производи. *Бумбарати* је глагол мотивисан зујањем бумбара, „говорити на одређен начин (мумлати, гуњћати)”, док је *кокотати*, настао према непријатном и досадном, гласном оглашавању кокота, петла, „говорити повишеним гласом, говорити на досадан, непријатан начин, брбљати”.

Покрајински глагол *кртичити* „радити тежак посао по мраку”¹³ настао је према примарном значењу лексеме *кртица*. Ипак, у жаргону је важна и сема ’живот испод земље и скупљање хране’ те се развило значење „чувати нешто скривено дуго времена, не користити, не приказивати другима”¹⁴. Покрајински глагол *врђнати се* „скупљати се, јатити се, ројити се”, мотивисан је карактеристичним понашањем и окупљањем врана око извора хране.

Карактеристично раширене ноге жабе мотивација су за глагол *ражабити се* „раширити се као жаба”.

Овде смо сврстали и глаголе *усвињити (се)*, *посвињити*, *упрасити се*, *крмачити*, *искрмачити*. Будући да се свиње гаје највише ради добијања меса и масти (РМС), карактеристична особина свиње и прасета је дебљина, те *усвињити се*, *упрасити се*¹⁵, значи „угојити се”. Такође, уочљива особина

¹¹ Често се особине посматрају као дијагностичке и недиагностичке. Дијагностичке се односе на реалне, конкретне, перцептивно уочљиве особине, док су недиагностичке део колективне експресије и заснивају се на стереотипима (Прћић 1997; Новокмет 2016).

¹² У разговорном стилу јавља се и облик *гуштерисати се*.

¹³ Потврђено у Бојиновић, Гламочки говор, СДЗб 62: „Наш је Блаже кртичијо цијела живота и никад кукавац није имо двије краве”.

¹⁴ Потврда са интернета „Добијеш флашу доброг пића и онда га само кртичиш” (<https://hi-in.facebook.com/inakt.org/photos/danas-je-me%C4%91unarodni-dan-maternjeg-jezika-za-putuju%C4%87u-izlo%C5%BEbu-re%C4%8Di-s-v-a-k-i-dan/354351671418450>, приступљено 3. 12. 2020)

¹⁵ Овај глагол није забележен у речницима, али се среће у разговорном језику.

њиховог станишта је и прљавштина, блато и смрад, те *усвињити* може значити и „упрљати”. Из те њихове особине изведено је метафорично значење *свиња* „прљав човек, морално пропала особа” (РМС), и даље деривацијом *свињарија* „непоштен поступак”, те глагол *свињарити* – „правити свињарије”. Глагол *крмачити* осим што значи „прљати крмачама, мрљама од мастила” (укључена сема изгледа), развија своје значење уопште на прљање, брљање. Овај глагол има своје видске парњаке *искрмачити* и *покрмачити* за које речници не бележе даље семантичке екстензије.

5. ГЛАГОЛИ МОТИВИСАНИ СТАВОМ ПРЕМА ДАТОЈ ЖИВОТИЊИ

За највећи број глагола из наше грађе покретач за настанак налази се у колективној слици света и колективној представи о одређеној животињи која се темељи на наивном знању о тој животињи. Одређеној животињи се у колективној експресији приписује нека особина¹⁶, а затим се та особина даље преноси на нове појмове. Колективну експресију чине семантичке компоненте лексеме које су засноване на „уверењима и представама целе језичке заједнице о појму” (Драгићевић 2010: 72). Те семе, иако на периферији семске структуре и спадају у „потенцијалне компоненте семантичке експресије” (Исто: 99), очигледно су продуктивне и омогућавају настанак секундарних значења, а, као што видимо у нашој грађи, могу се преносити и у деривате. С. Новокмет (2016: 292) примећује да „семе колективне експресије не носе информацију о објективним карактеристикама именованог појма, већ о начину на који се тај појам оцењује”. На основу посматрања понашања животиње, њој се приписује одређена особина карактеристична за човека (персонификација), а затим се та особина поново приписује човеку (лукавост, храброст, тврдоглавост, глупост итд.) (в. Драгићевић 2010: 72). На овом месту важно је истаћи чињеницу да глаголи из наше грађе показују да се семе колективне експресије преносе из зоонима и у глаголске деривате.

Из хиперонима *животиња* „живо биће способно да се креће и да осећа (насупротив биљци), обично не подразумевајући човека”, метафорично се изводи погрдни назив за човека „груба, сурова, некултурна особа; никакав, гадан, човек”, а даље глаголи *животињити* „поступати као животиња, стока”; *поживотињити* 1. „учинити животињом” (супстанцу) 2. „постати као животиња” (поступати без разума, поступати сурово); *оживотињити (се)* „учинити некога сличним животињи, довести га у стање у коме живи као животиња, поступа

¹⁶ Истој животињи у различитим културама могу се приписивати различите особине и семе колективне експресије могу се разликовати од народа до народа, али чак и код истог народа могу јој бити приписане супротне особине (в. Драгићевић 2010: 73).

као животиња”, „постати сличан животињи (по начину живота, понашања и сл.)”; *животињарити* „живети као животиња, бедно, оскудно живети, животарити”. Дакле, из семантичке структуре лексеме *животиња* даље су у глаголе прешле семе ’биће без савести и разума’, ’живи у бедним условима’ и ’који се повинује најнижим инстинктима у свом понашању’.

Звер се односи на дивље, крволочне животиње из чега је метафорично настао назив за „злог, суровог, свирепог човека”, а даље и глаголи *зверовати* „понашати се зверски, сурово”; *озверити (се)* „учинити некога окрутним, свирепим као звер”; „постати окрутан, свиреп као звер, разјарити се, разбеснети се”. Исти процес огледа се и код лексеме *бестија* „животиња, обично опака, зла”, метафорично „особа са животињским рђавим инстинктима”, и глагол *бестијализовати се* „пост(ај)ати као животиња”, док глагол *бестијати* значи „правити глупости, говорити глупости”. *Лешинарити* значи „поступати као лешинар”, односно као животиња која се храни лешинама, одакле је фигуративно изведено „онај који сурово безобзирно и из користољубља напада слабе, незаштићене, онај који жели да се окористи на рачун слабих, беспомоћних или уништених људи, добара и сл.” Зверско, окрутно понашање везује се и за курјака, отуда глагол *курјачити*¹⁷ „поступати као курјак, понашати се зверски, окрутно, нечовечно”, односно *покурчајити (се)*.

Наведени глаголи носе највиши ниво негативне експресивности, јер обележавају изузетно негативно маркиране особине човека које се испољавају у односу према другима – суровост, свирепост, окрутно, користољубље на рачун слабијих. Остале глаголе из ове групе карактерише нижи ниво негативне експресивности, јер се односе на понашање и особине које су мање негативно вредноване – лукавост, тврдоглавост, глупост, кочоперност и сл. Носиоце таквих особина говорник омаловажава или им се подсмева употребом глагола који су мотивисани зоонимом. Поређењем са животињама јавно се износи непоштовање, презир, неодобравање и остварује се право да се у конкретној ситуацији буде увредљив/заједљив (в. Ристић 1996: 66).

Јасна је мотивација глагола *лисичити* „лукаво, претворно, дволично поступати, говорити и сл.” и *лисовати* „живети као лис, лисица; понашати се, поступати лукаво, препредено, као лис, лисица”; *улисичити се* „добити карактер лисице”, који су мотивисани колективним схватањем лисице као лукаве, препредене животиње. Лукавство и сналажљивост лисице мотивисало је и глаголе који се обично јављају у спрези *лијати* и *долијати* где први значи „варати, подваљивати и сл. на лукав, препреден начин, избегавајући казну”, а други „бити ухваћен у лукавствима, доћи у безизлазну ситуацију у којој лукавство и превара више не помажу”.

¹⁷ Глагол *курјачити* још значи и „скитати се по ноћи (као курјак)” и то значење би припало претходно анализираној групи глагола.

Мајмун, иако је по развијености мозга животиња најближа човеку (РСАНУ), фигуративно означава човека који „опонаша, подражава друге”, али и „блесавог, будаластог човека, глупака, будалу”, отуда глагол *мајмунисати* „понашати се неозбиљно, глупо”.

Будући да су домаће животиње у великој мери заступљене у човековом животу и њима се приписују различите особине које се могу јавити као мотиватор у настанку глагола. Именицом коњ мотивисани су глаголи *коњити се*, *коњосати*, *искоњосати*, а од именице кљузе изведен је глагол *окљузити се*. Глагол *коњити се* значи „не (пре)давати се, опирати се (некоме или нечему); не слушати (кога), не покоравати се, противити се, супротстављати се”, али и „правити се важан, шепурити се, кочоперити се”. То су позитивно вредноване особине које се приписују коњу. У колективној свести нашег народа постоји и другачије поимање ове животиње. Док је с једне стране представљен као поносна, усправна, кочоперна животиња, са друге стране, коњ је животиња коју човек експлоатише за најтеже послове. Глагол *коњосати* примарно значи „обављати неки тежак, напоран посао, мучити се, диринцити”, осим што садржи експресивни суфикс *-осати*, који носи негативну оцену, приказује коња као животињу која напорно ради, чију снагу човек искоришћава за тежак рад. *Коњосати* још значи „дремати, спавати”¹⁸. Префиксирани прелазни глагол *искоњосати* значи „намучити, измалтретирати (некога)”¹⁹. Кљузе је „мршав, ситан коњ”, а *окљузити се* значи „снуждити се, покуњити се”.

Као симбол глупости и тврдоглавости у народним и Езоповим баснама, појављује се магарац, што је пренето и у глаголе *магарчитити*, *намагарчитити*. Као и коњ, магарац је коришћен за вучу и тежак рад што је могло да мотивише чињеницу да га човек доживљава као глупу, неинтелигентну животињу, на чију памет се не рачуна, а чију је снагу лако искористити. Отуда и глагол *омагарчитити се* „довести себе у глуп, смешан положај, понети се глупо, несмотрено”. Тврдоглавост, осим што се приписује магарцу и коњу, сматра се и особином и јунета, те глагол *јунити се* значи „јогунити се, супротстављати се”.

Бик се још у грчким митовима појављује као симбол необуздане снаге и силе што се читава и у глаголима *биковати (се)* и *бичити (се)*.

Порекло глагола *керити се* „бекријати, лумповати” налази се у изразу *(про)терати кера* „(про)банчити, (про)бекријати, (про)лумповати; (про)живети раскалашно, неморално”.

¹⁸ Како РСАНУ не бележи ово значење, потврду за његову употребу у разговорном стилу, нашли смо на сатиричном сајту Вукајлија, као и у Тешић Ђорђе; Прилог проучавању шатровачког говора, ГлЕМ 17, 216–220. Београд, 1954 и Ј. Динић *Речник тимочког говора*.

¹⁹ Потврду смо нашли у књизи Н. Киљбарде *Мозаик црногорске хронике* „Даба то што сам био факултетлија, поштовао сам војничко слово те су ме искоњосали за она три дана као бесплатну радну снагу”.

Јарац важи за изузетно похотну животињу, те отуд глагол *јарчити се* „задовољавати полне потребе”. Исто тако због рогова, јарцем се назива и човек кога жена вара, „набија рогове”, па *јарчити* значи и „називати некога јарцем, рогоњом”.

Глагол *пилићарити* „бавити се пилићарски, ситним, безначајним послом”, може бити мотивисан семом величине пилета, али и поимањем да је гајење пилића и кокошака мање значајно и важно од гајења осталих домаћих животиња, исп. и *кокошарити* „красти кокоши” и уопште „вршити ситне крађе”.

Позитивно вредноване особине као што су вредноћа и марљивост везују се за мрава, отуда и глагол *мравовати* „живети слично мраву”.

Позитивно понашање и вредности налазимо и код глагола који означавају одређено међуљудско понашање, подстицати, храбрити некога – *орлити*, *соколити*. И орао и соко метафорички могу означавати хероја, јунака, имају изузетно позитивну конотацију, високо су вредноване птице, приписују им се позитивне особине – снага, брзина, достојанство. Уз основно значење „улити некоме храброст, подстаћи на храброст, окуражити, охрабрити”, глагол *осоколити* још значи и „улити некоме самопоуздање и сигурност (у раду, деловању), подстаћи”, али ако се односи на неку акцију „подстаћи, подјарити”. Застарело је значење овог глагола чијом се употребом изражава став поштовања, похвале нечијег херојског понашања „показати се као јунак, истаћи се у боју”, „уопште истаћи се каквим делом, поступком”. Може значити и „одважно, отресито рећи”. У повратном значењу овај глагол значи „постати храбар, охрабрити се (за борбу, окршај)”, односно „добити самопоуздање, осмелити се, одважити се”. Дакле, код овог глагола најважнија сема јесте ’храброст, одважност, смелост’ која се преноси из зоонима *соко*, односно из његовог фигуративног значења „јунак, херој”.

У значење глагола *лавовати* „живети као лав, бити први у својој средини, владати, господарити; борити се неустрашиво као лав” пренета је сема колективне експресије и схватање лава као симбола снаге, храбрости, ауторитета, моћи, надмоћности.

Орао се доживљава као горда, достојанствена птица, „симбол државне, династичке и сл. власти, снаге, моћи, победе”, чест је знак на грбовима, заставама, и ордењу неких држава као симбол власти и моћи (РСАНУ), орао је господар неба и висина, птица изузетне снаге и моћи. Међутим, уколико су осећања окренута ка себи и неко себе сматра орлом незаслужено, то је негативно оцењено – *орлити се* „прецењивати себе, правити се важан”. Слично значење развија и глагол *јаребити се* „кочоперити се, јуначити се (пред ким или над ким)”²⁰. Егзотична, гиздава птица паун, препознатљива по свом дугом

²⁰ Основно значење овог глагола је „мењати прво перје, митарити се (о кокошима и уопште о птицама)”.

репу са карактеристичним шарама који шири попут лепезе, доводи се у асоцијативно-метафоричку везу са оним који се шепури, размеће, а те семантичке компоненте се даље преносе у глаголе *паунисати се* и *паунити се* „шепурити се, разметати се”, односно „китити се, гиздати се”.

Глаголи из ове групе углавном немају развијену полисемантичку структуру. Већина њих означава неко негативно понашање или негативну оцену неког понашања, користе се у погрдном или пејоративном контексту и служе за негативну карактеризацију одређеног понашања. Ови закључци су у складу са досадашњим истраживањима према којима се у језику углавном маркирају негативне појаве (Ранђеловић 2012) и да су „знатно бројније јединице са негативном конотацијом, што је општа карактеристика експресивне лексике” (Ристић 2004: 72). Позивајући се на И. Родригез, Новокмет (2016: 53) наводи да идентификовањем са животињама људи се унижавају, деградирају и употреба животињских метафора заправо упућује на потребу за суздржавањем од одређеног понашања. Ови глаголи углавном реферишу на човеково стање, однос према раду, навике, међуљудске односе. Као позитивне особине истичу се марљивост и јунаштво, док има много више негативних – лукавство, тврдоглавост, глупост, охолост итд.

Имена животиња, нарочито оних које су у блиском додиру са човеком, пуне се одређеном семантиком и добијају одређене значењске елементе који су настали из колективних представа и ти значењски елементи се даље преносе и у глаголе који су изведени од зоонима. Ови глаголи су носиоци типске представе о језичкој слици света и чувају информације о њој. Такође носе вредносну информацију (суд да ли је то добро или лоше), емотивну (одобравање или неодобравање таквог понашања) и стилску (употребна вредност лексичке јединице) (в. Ристић 2004: 46).

6. ГЛАГОЛИ СА „ЗНАЧЕЊЕМ БИТИ ИНФИЦИРАН/НАПАДНУТ ОДРЕЂЕНОМ ЖИВОТИЊОМ”

Следећу групу чине глаголи чије је опште значење „бити инфициран/нападнут одређеном животињом”. Ови глаголи мотивисани су називима за ситне, паразитске инсекте – *завашљивити се*), *вашљосати*, *метиљати/метиљити*, *(из)мољчати*, *омушичавити се*, *крпељити се*, *поцрвати се*, *поцрвљати се* хиперонимом паразит *паразитирати*, а овде смо уврстили и глаголе мотивисане именицом црв – *црвљати се*, *црвоточити*, *уцрвљати се*.

Глагол *паразитирати* означава начин живота на туђ рачун, од туђег рада, труда, мотивисан особином паразита да се одржава у животу на рачун домаћиновог организма, као и глагол *крпељити се* „увлачити се у нешто, чврсто се

припијати уз нешто као крпељ”²¹. Глагол *уцрвљати се* осим што значи „добити црве, испунити се црвима”, фигуративно значи „учамети се, надосађивати се” и „постати нестрпљив, узнемирен и сл. од ишчекивања, радозналости и др.”, док глагол *црвољити* не значи „бити инфициран”, већ „ситно нешто радити (нпр. ситно вести, плести)” и мотивисан је величином црва.

На овом месту споменућемо и глаголе *мушичати се* „окупљати, привлачити мушице” и *обадати се*. Глагол *обадати се* означава одређену реакцију говеда или коња на ујед обада „бацакати се, ритати се ногама и бесно безглаво јурити, бежати бранећи се од уједа обада”, фигуративно се такво понашање може упоредити и са понашањем човека „трчати, јурити, хитати, журити се”. Даље се такав поступак концептуализује и као љутња и бес што препознајемо у значењу „љутити се, срдити се; бунити се, устајати (против некога, нечега)” и даље „издирати се, брецати се (на некога)”.

7. ГЛАГОЛИ КОЈИ ОЗНАЧАВАЈУ ДА ЈЕ НЕЧИЈЕ ЗАНИМАЊЕ, ПРОФЕСИЈА У ВЕЗИ СА ДАТОМ ЖИВОТИЊОМ

Посебну групу глагола чине они који означавају занимање, професију везану за дату животињу, нпр. *голубарити*, *овчарити*, *говедарити*, *свињарити*, *пчеларити*²², *кучкарити*, *сточарити*. Сви ови глаголи значе гајити животињу чији је назив у основи глагола, док глаголи *рибарити* и *птичарити* значе „бавити се хватањем, ловом онога што је у основи глагола”. Творбена мотивација ових глагола је вишеструка – може бити сам зооним ’гајити *голубове*’, али и именице изведене од наведеног зоонима нпр. ’бити *голубар*’, односно ’бавити се *голубарством*’.

8. ГЛАГОЛИ КОЈИ ОЗНАЧАВАЈУ ИГРАЊЕ ИГАРА МОТИВИСАНИХ ЗООНИМИМА

На крају ћемо споменути да се зооними користе и за именовање разних народних игара према којима су изведени глаголи који означавају играње тих игара: *зечати* „играти зечање, врста народне игре у којој се једни играчи скривају, а други их лове”; *гаврати*, *гавранати* „играти се нарочите игре шта-

²¹ Глаголи *црвољити*, *паразитирати* и *крпељити се* могли су се наћи и у некој другој групи, али смо се одлучили да их сврстамо овде због мотивне речи чије се примарно значење односи на паразитску животињицу.

²² Потврда са интернета: <https://www.srbijadanas.com/vip/zadruga/blam-najstrasnije-je-ispro-zivali-da-se-uprasila-zadrugarka-se-transformisala-od-ulaska-u-rijaliti-2019-11-06>, приступљено 3. 12. 2020.

повима”; *кобилничати се* „такмичити се у игри кобилица”, *крмачати* „играти се крмаче (врста чобанске игре)”²³, *вујати се* „играти се дечје игре вука”. Новокмет (2020: 125) анализирајући зоонимску номинацију народних игара, налази да се њихова мотивација обично темељи на метафоричком, иконичком опонашању или подражавању радњи које су карактеристичне за понашање животиња, док се ређе мотивација налази у изгледу или особинама животиње и довођењем тих особина у логичку везу са током или наменом игре.

9. НАПОМЕНЕ О ТВОРБИ ЗООВЕРБА

Све анализиране глаголе сврстали смо у групе према животињи која мотивише њихов настанак (в. Прилог). Класификацију нисмо извршили према научним критеријумима и подели на породице, родове и врсте, већ на основу наивног приступа и свакодневног искуства. Кокошку и пиле сместили смо у групу домаћих животиња, а не птица где би исто могли спадати на основу својих особина, док смо зеца ставили у групу дивљих животиња. Листа приложена на крају рада показује да су најпродуктивнији називи домаћих животиња, као и да се они јављају у свим семантичким групама глагола, али да их највише има у групи која се односи на млађење и да творе и више префиксираних деривата. Чињеница да за чин доласка на свет за сваку врсту домаће животиње постоји посебна лексема говори о великом значају који имају у животу човека²⁴. Од назива осталих животиња јављају се дивље животиње, птице и инсекти, док су као гмизавци заступљени змија и гуштер. Осим мајмуна и лава, све остале дивље животиње су карактеристичне за наше географско подручје. Такође, и птице су само оне које су присутне на нашем подручју и обично носе висок симболички потенцијал. Инсекти су заступљени у великом броју и то највише као паразити.

Класификацијом семантичких компонената које се из именице преносе у глагол, уочава се да су најпродуктивније оне које се односе на особине животиња, пре свега начин на који се крећу и њихово уочљиво понашање. Посматрано у ширем културолошком оквиру и на основу колективног става према некој животињи на српском језичком подручју, одређени број глагола је мотивисан семама колективне експресије те садрже у себи посебан експресивни потенцијал који може бити позитиван или негативан у зависности од става према тој животињи. То су стереотипи чије се порекло може наћи

²³ У узајамно-повратној реализацији овај глагол значи „називати један другога крмачом”.

²⁴ Сличан закључак изводи и С. Новокмет (2020: 102–103) приликом анализирања развоја секундарних семантичких реализација од назива животиња. Највише има домаћих животиња чије су особине мотивисале нова значења, значајан је и број птица, инсеката, док је упадљиво одсуство већег броја риба и животиња нетипичних за наше географско поднебље.

у баснама и народним причама у којим је лисица лукава, магарац глуп, вук крволочан, лав храбар и ауторитативан. Неке животиње, као на пример змија, иако имају висок симболички потенцијал, развијају велики број секундарних значења и јављају се као компоненте у великом броју израза, али је за творбу глагола искоришћен само начин на који се креће и постоје чак три глагола изведена од те именице.

Наши закључци поклапају се са закључцима које је изнела Ј. Лепојевић (2021: 149), а то је да не могу сви постојећи називи животиња бити творбена база за настанак глагола, стога ауторка закључује да „поред тога што означава друштвено корисну животињу, именица која ће постати творбена база за настанак зооглагола врло често има додатну компоненту пренесеног значења, односно, у њој је садржана особина карактеристична за одређену животињу која се фигуративно може пренети на опис човековог делања” (Лепојевић 2021: 149). Ауторка је дошла до закључка да највише зоонима припада класи копнених сисара, затим су заступљене птице а најмање класе водоземаца и риба (Лепојевић 2021: 159).

Што се тиче творбених поступака, могу се издвојити суфиксација, префиксација и само један глагол добијен сложеном творбом, *бубалазити*. Глаголи су добијени додавањем суфикса *-ати* или *-ити* на именичку основу. Већ на творбено-морфолошком плану читава се повишен степен експресивности код глагола који су настали додавањем суфикса *-осати* или *-исати* на именичку основу (*коњосати*, *мајмунисати*, *паунисати* итд.)²⁵.

Код глагола који означавају долазак младунаца на свет могу се уочити одређени творбени модели. Ови глаголи изведени су од назива младунаца (*јарити се*, *жадробити се* итд.) или ређе од назива женке животиње (*мацити се*, *козити се*) и суфикса *-ити*. На тако добијене глаголе у неким случајевима могу се додавати префикси. Употреба префикса код ових глагола спецификује значење у одређеном правцу. Творбени модел са префиксом *по-* уноси значење дистрибутивности (*појагњити се*), префиксом *из-*, осим значења дистрибутивности (*иштенити*, *истелити*, *ижадробити*), може се унети и значење ’изгубити моћ, способност даљег вршења радње’ (*истелити*), а префикс *на-* уноси кумулативну нијансу значења (*наштенити*, *нателити*, *напрасити*, *нажадробити*), префикс *о-* има значење резултативности (*оштенити*, *ојарити*), док префикс *за-* фазно значење почетка радње (*зајагњити*). *Објагњити* секундарно може значити ’ојагњити пре времена мртво јагње, побацили (о овци)’.

²⁵ За суфиксе *-осати* и *-исати* Клајн наводи да су највероватније грчког порекла и означавају понашање (в. Клајн 2003: 339).

Као продуктиван издваја се и творбени модел са префиксом *по-* и значењем 'постати као животиња у основи' (*посвићити се*²⁶, *поживотињити*, *покурјачити*).

11. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Циљ нашег рада био је да испитамо и покажемо на материјалу српског језика како зоолошке лексеме мотивишу настанак глагола и које семе из основне семантичке структуре полазног појма се активирају у творби глагола.

Највећи број анализираних глагола односи се на одређено понашање и стања човека, затим доношење/долазак на свет младунаца, а нешто мање на начин кретања, инфицираност и игре. Употреба зоонима као мотивних речи за настанак глагола није предвидљива и системска, али није ни произвољна и могу се уочити одређене контекстуалне и структурне особине ових глагола (в. Уве-Пантер/Торнбург 2012: 67). Творба глагола који се односе на понашање и стања човека у великој се мери ослања на колективну експресију, језичку слику света и колективан став и веровања о одређеним животињама, њиховом карактеру, типичном понашању, вредности у онтолошкој хијерархији у Великом ланцу постојања²⁷. У мотивацији значења, осим семе колективне експресије, која у највећој мери учествује у деривацији (*лисичити*, *орлити*, *соколити*, *намагарчити*, *лавовати*), учествују још и семе начина кретања (*змијугати*), семе понашања (*курјачити*, *јарчити се*), семе одавања звука (*бумбарати*, *кокотати*), семе функције (*коњосати*). Имајући у виду природу глагола и њихову функцију именовања одређене радње, очекивано је да семе општег физичког изгледа (величина, боја, видљиве карактеристике животиња и сл.) неће у већој мери учествовати у творби глагола, док су најзаступљеније семе колективне експресије и семе уочљивог понашања. Пренос значења је метафорички, иако се обично издваја једна карактеристична особина из целине, она се метафорично пројектује се из домена животиње на домен човека²⁸. Може се рећи и то да метафорички процеси у нашим примерима имају мање номинациону, а више функционално-стилску функцију, јер већину глагола који се односе на понашање, одликује висок степен експресивности и постојање њихових емоционално неутралних синонима. Ови глаголи углавном реферишу на човеково стање, понашање, однос према раду, навике, међуљудске односе и углавном су негативно обележени – маркирају у наведеном броју негативне особине (*бестијати*, *зверовати*, *јарчити*, *курјачити*, *лисичити*, *мајмунисати се*), мањим делом неутралне (*испилити се*), врло ретко позитивне (*лавовати*,

²⁷ Теорија о Великом ланцу постојања, енгл. The Great Chain of Being (Lakoff, Turner 1989, према Новокмет 2020: 170) вертикално је концептуализована представа хијерархијског ланца појмова у међусобној вези, према којој се на дну налазе нежива материја, затим редом биљке, животиње, човек, а на врху је Бог.

соколити), што је у складу са досадашњим истраживањима да се у језику углавном марикрају негативне појаве и претежу оне јединице којима се истичу негативни аспекти људског понашања, изгледа, међуљудских односа и сл. Конотативна оцена глагола, позитивна или негативна, условљена је позитивним или негативним симболичким статусом животиње. Неки поступак карактеристичан за животињу, њен начин живота, када се пребаци у сферу људи бива негативно оцењен (*лешинарити*, *мајмунисати се*). Негативну оцену носе и поступци и понашање који нису карактеристични за животињу, већ јој се додељују кроз призму колективних асоцијација везаних за ту животињу (*магарчити*, *лисичити*). Исти закључак износи и О. С. Брагарник-Станкевич за енглески језик. Ове глаголе ретко одликује полисемија, али у том случају може се десити и да је једно значење неутрално, друго емоционално обојено (*свињарити* – 'чувати свиње' и 'понашати се као свиња'). Глаголи који се односе на долазак младунаца на свет, инфицираност одређеном животињом, занимање у вези са одређеним животињом или играње игара су конотативно неутрални.

Овим истраживањем испитали смо на који начин се семе из полазног појма у овом случају зоонима преносе у глаголе и на тај начин смо осветлили једну групу глагола и њихову мотивисаност. Можемо закључити да група лексема која означава називе животиња није посебно продуктивна у мотивацији глагола, али је њихов значај у томе што садрже и преносе важне културолошке и вредносне информације које указују на место животиња у човековом поимању света.

ИЗВОРИ

- РМС:** *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- РСАНУ:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XX, Београд: Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- РСЈ:** *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007.

ЛИТЕРАТУРА

- Бацевич/Космеда 1997:** Ф. С. Бацевич, Т. А. Космеда, *Очерки по функционалној лексикологији*, Львов: Свит.

- Брагарник-Станкевич 2014а:** О. С. Брагарник-Станкевич, Семанатическая категоризация бестиальной глагольной лексики русского языка, у: О. И. Уланович (ред.), *Кросс-культурная коммуникация и современные технологии в исследовании и преподавании языков*, II Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 25 окт. 2013 г., Минск: Изд. центр БГУ, 23–26.
- Брагарник-Станкевич 2014б:** О. С. Брагарник-Станкевич, Зоонимы в составе русских глагольных корней, у: О. И. Уланович (ред.), *Лингвистическая теория и образовательная практика: сборник научных статей*, Минск: Изд. центр БГУ, 147–151.
- Драгићевић 2010:** Р. Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за издавање уџбеника.
- Клајн 2003:** И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику 2, Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Легурска/Бечева 2005:** П. Легурска, Н. Бечева, Съпоставително-типологични аспекти на полисемията при названията за животни (в български, руски и србски език), *Српски језик*, X, 235–271.
- Лепојевић 2020:** Ј. Лепојевић, Десупстантивни глаголи мотивисани називима животиња (на материјалу руског и српског језика), *Српски језик*, XXVI, 147–161.
- Марјановић 2012:** С. Марјановић, Придевске зоонимске поредбене фраземе у српском језику и њихови кореспонденти у француском, *Зборник за језике и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду*, књига II, 95–110.
- Миланов 2021:** Н. Миланов, *Српски лексички фонд из угла полисемије*, Београд: Институт за српски језик.
- Новокмет 2016:** С. Новокмет, *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику*, докторска дисертација, Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет.
- Новокмет 2020:** С. Новокмет, *Називи животиња у српском језику: семантичка и лингвокултуролошка анализа*, Београд: Институт за српски језик.
- Прћић 1997:** Т. Prčić, *Semantika i pragmatika reči*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Ранђеловић 2012:** А. Ранђеловић, Метафорична значења зоонима који се односе на људске особине, *Наш језик*, XLIII/3–4, 89–107.

- Ристивојевић Рајковић 2008:** Н. Ристивојевић Рајковић, Зоонимска метафора о мушкарцима и женама, *Philologia*, 6, Београд: Филолошки факултет, 45–52.
- Ристић 1996:** Стана Ристић, Типови експресивне лексике у савременом српском језику (модел „особа” + психичка или морална особина), *Јужнословенски филолог*, ЛП, 57–78.
- Ристић 2006:** Стана Ристић, *Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма*, Београд: Институт за српски језик.
- Стојановић 2013:** Милица Стојановић, Глаголи рађања у српском језику (лексичкосемантички аспект), *Наш језик*, XLIV/1–2, 135–150.
- Тошовић 2002:** Б. Тошовић, Деривациони однос глагола и именице, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 30/1, 39–52.
- Уве Пантер/Торнбург 2012:** Klaus Uwe-Phanter, Linda L. Thornburg, Conceptualizing humans as animals in English verb particle construction. *Language Value*, Volume 4, Number 1, 63–83 <<http://www.e-revistas.uji.es/languagevalue>> 30. 11. 2020.
- Фролова 2003:** В. А. Фролова, *Фаунонимические глаголы современного немецкого языка*, автореферат дисертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Нижний Новгород. <<https://www.twirpx.com/file/2769685>> 8. 12. 2020.
- Штасни 2011:** Г. Штасни, Семантичко-деривациони потенцијал именица из лексичке групе животиња, *Лексикологија, ономастика, синтакса. Зборник у част Гордани Вуковић*, Нови Сад: Филозофски факултет, 307–317.
- Шћепановић 1996:** М. Шћепановић, Проблеми стандардизације српског ономастичког терминосистема, *Стандардизација терминологија*, Београд: Српска академија наука и уметности, 157–160.
- Шћепановић 2002:** М. Шћепановић, Зооним као ономастички термин, *Српски језик*, VII, 321–326.

ZOONYMS AS MOTIVE WORDS IN THE VERB FORMATION OF THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

The research topic of this paper is semantic analysis of verbs derived from lexemes denoting animals, zoonyms, in contemporary Serbian language. The research used methods of componential analysis, analysis of dictionary definitions and contextual analysis. Research material includes about 120 verbs collected from descriptive Serbian language dictionaries. Verbs derived from zoonyms can be divided into seven groups, which we categorised as follows: 1. to give birth to cubs. These verbs generally indicate birthing process of domestic animals (*ojagnjiti, omaciti* etc.); 2. verbs motivated by animal movement (*zmijugati, leptirati* etc.); 3. verbs motivated by the behaviour or characteristics of the animal (*bumbarati, gušterati se* etc.); 4. verbs motivated by an attitude towards animals (*magarčiti, lisovati* etc.); 5. to be infected/attacked by a given animal (*zavašljiviti, izmoljčiti* etc.); 6. to have an occupation related to a given animal (*ovčariti, pčelariti* etc.); 7. play games whose names are motivated by a name for an animal (*zečati, kobiličati* etc.). Most verbs refer to certain human behaviour and rely on collective expression.

Key words: zoonym, verb, componential analysis, semantic.

ПРИЛОГ

Листа анализираних глагола

Глаголи мотивисани називом *домаће животиње*

биковати (се)

бизити се

бичити (се)

бјагњити

бљагњити

вижлати

говедарити

гурити

ждеребити (се)

зајагњити

иждеребити (се)

изјаривати се
измацити (се)
изнакучити
искозити се
искоњосати
искрмачити
испилити
истелити (се)
јагњити (се)
јањити
јарити (се)
јарчити се
јунити се
керити се
кљусати
кљусити
кобилличати се
козити (се)
кокотати
кокошарити
коњити се
коњосати
котити се
крмачати
крмачити
крмити (се)
кунити се
куцити се
кучкарити
магарчити
мацити (се)

наждеребити
накозити
намагарчити
напилити
напрасити
нателити
наштенити
обизити
објагњити
овчарити
огурити
ождеребити (се)
ојагњити (се)
ојарити (се)
окљусити се
окозити (се)
окуцити се
омагарчити се
омацити (се)
опилити
опрасити
отелити (се)
оштенити (се)
пилити
пилићарити
покрмачити
посвињити (се)
прасити се
свињарити
телити (се)
упрасити се

усвињити (се)

штенити

Глаголи мотивисани називом *гмизавца и водоземца*

гуштерати

гуштерисати се

зазмијугати

змијугати

змијулити

змијуљати

ражабити

Глаголи мотивисани називом *дивље животиње*

веверити

вујати се

долијати

зечати

кртичити

курјачити

лавовати

лијати

лисичити

лисовати

мајмунисати (се)

покурјачити (се)

улисичити се

Глаголи мотивисани називом *птице*

вранити се

гавранати

гаврати

голубарити

јаребити се
ластавити
орлити (се)
папагајисати
паунити
паунисати
соколити

Глаголи мотивисани називом *инсекта*

бубалазити
бумбарати
вашиљосати
завашиљивити (се)
измољчати
крпељити се
лептирити
метиљати
метиљити
мољчати
мравињати
мравити
мравовати
мушичати се
обадати се
омушичавити се
паразитирати
поцрвати се
поцрвљати се
пчеларити
уцрвљати се
црвљати се
црвоточити

Општи називи

бестијализовати се

бестијати

животињарити

животињити

зверовати

лешинарити

оживотињити

озверити (се)

поживотињити

птичарити

рибарити

сточарити